

Olli-Pekka Malinen
Iines Palmu

LESSON STUDY – maailmalla koeteltu menetelmä opettajien ammatillisen osaamisen kehittämiseen

Kohokohdat

- Suuri osa suomalaisista opettajista vaikuttaa tällä hetkellä jäävän ilman systemaattista täydennyskoulutusta, jossa toteutuisivat tutkimusnäytön mukaiset vaikuttavan täydennyskoulutuksen piirteet.
- Lesson Study on maailmalla suosittu ja hyväksi havaittu opettajien yhteistyöhön pohjautuva täydennyskoulutuksen malli, jota olemme nyt kokeilleet Suomessa.
- On ollut positiivinen yllätys, miten hyvin opettajatiimit ovat pystyneet työskentelemään Lesson Study -menetelmällä, vaikka ohjaustuki on ollut hyvin kevyttä.
- Saamamme palautteen mukaan Lesson Study -työskentely on tarjonnut opettajille mahdollisuuden käydä kollegojen kanssa konkreettista keskustelua opettamisesta.

Koulumaailman muutokset ovat tuoneet mukanaan vaatimuksia opetuksen ja oppimisen käytänteiden kehittämiseksi. Suomessa onkin tarve pitkäjänteiseen ammatilliseen kehittämiseen, joka keskittyy konkreettisesti opetukseen ja oppimiseen. Lesson Study on kansainvälisesti suosittu opettajien täydennyskoulutuksen malli, joka kiinnittyy vahvasti kouluarkeen. Siinä ryhmä opettajia suunnittelee yhdessä niin sanotun tutkimustunnin, pitää sen oppilaille sekä

havainnoi ja arvioi opetuksen toimivuutta. Lesson Study -mallissa opettajia ohjataan tietoisesti pedagogiseen keskusteluun, jossa he pureutuvat konkreettisiin ongelmiin. Kokeilumme koostuu kuudesta täydennyskoulutuksesta, joihin on osallistunut yhteensä noin 150 opettajaa. Kolmen kuukauden pituisen koulutus- ja kehittämisjakson aiheena on ollut yhteisopettajuus ja työskentelytapana Lesson Study -malli. Kokemuksemme mukaan Lesson Study on

toteutettavissa suomalaisissa kouluissa melko kevyen ulkopuolisen ohjauksen avulla. Se on luonut tilaa pedagogiselle keskustelulle ja vertaishavainnoinnille sekä antanut selkeät raamit opetuksen tavoitteelliselle kehittämiselle. Toteutuksen haasteena on opettajatiimin yhteisen ajan järjestäminen tutkimustunteja varten. Kokeilun tulokset ovat olleet kuitenkin rohkaisevia. Antamassaan palautteessa opettajat ovat kertoneet uusien pedagogisten menetelmien kokeilemisesta, opettajien välisestä yhteistyöstä ja palautteesta sekä opetuksen käytänteiden reflektoinnista.

Asiasanat: Lesson Study, opettajat, täydennyskoulutus, ammatillinen kehittyminen, pedagoginen keskustelu

KOULUMAAILMAN MUUTOS VAATII PANOSTAMISTA OPETTAJIEN TÄYDENNYSKOULUTUKSEEN

Suomalainen koulutus on jatkuvassa muutoksessa. Yksi muutoksen taustatekijöistä on opetussuunnitelmien uudistaminen ja sen synnyttämä tarve uudenlaisille opetuksen ja oppimisen käytänteille. Perusopetuksessa uudet opetussuunnitelman perusteet otettiin vuosiluokille 1–6 käyttöön syksyllä 2016 ja vuosiluokille 7–9 porrastetusti vuosina 2017–2019 (Opetushallitus, 2019b). Myös toisen asteen koulutus on suurien muutosten äärellä: ammatillisessa koulutuksessa muutos on ollut voimakasta vuosina 2015–2019 toimineen Sipilän hallituksen ajaman ammatillisen koulutuksen reformin myötä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019a) ja lukioissa otetaan käyttöön uudistettu opetussuunnitelma vuonna 2021 (Opetushallitus, 2019a). Näiden muutosten vuoksi

opettajat joutuvat omaksumaan nopeasti uusia pedagogisia työtapoja. Toisaalta muun muassa Opetusalan Ammattijärjestö (OAJ) on tuonut vahvasti esille, että uusien työtapojen omaksuminen edellyttää aiempaa vahvempaa panostusta opettajien täydennyskoulutukseen (Yle, 2016).

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuonna 2016 Opettajankoulutusfoorumin, jonka toimintaa on päätetty jatkaa ainakin vuoden 2022 loppuun (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019b). Opettajankoulutusfoorumin tavoitteeksi asetettiin opettajien perus-, perehdyttämis- ja täydennyskoulutuksen uudistaminen, ja se on viime vuosien merkittävimpiä opettajien täydennyskoulutuksen kehittämiseksi tehtyjä toimenpiteitä Suomessa. Useassa Opettajankoulutusfoorumin rahoittamassa hankkeessa on ollut selkeänä pyrkimyksenä kehittää täydennyskoulutuksen käytänteitä. Vielä on kuitenkin liian aikasta arvioida, jäävätkö hankkeissa kehitetyt täydennyskoulutusmallit elämään rahoituskauden päätyttyä ja kyetäänkö niillä saavuttamaan merkittävää valtakunnallista tai edes alueellista vaikuttavuutta.

TUTKIMUSPERUSTAINEN JA VAIKUTTAVA OPETTAJIEN (TÄYDENNYS)KOULUTUS

Suomalaisessa opettajankoulutuksessa korostetaan vahvasti tutkimusperustaisuutta, joka yleensä käsitetään niin, että koulutuksen sisällöt perustuvat tutkittuun tietoon ja koulutettavat opettajat oppivat tarkastelemaan omaa työtään tutkivalla otteella (Malinen ym., 2012). Opettajankoulutuksen tutkimusperustaisuutta voi tarkastella myös siitä näkökulmasta, että

koulutuksen toteutustavat ovat tutkimusnäytön mukaisia. Tähän näkökulmaan on Suomessa kiinnitetty varsin vähän huomiota erityisesti opettajien täydennyskoulutuksessa tai laajemmin ajateltuna ammatillisessa kehittämisessä (englanniksi *teacher professional development*).

Tutkimusnäyttö vaikuttavista opettajien täydennyskoulutuksen toteutustavoista jäi pieneen rooliin myös Husun ja Toomin (2016) selvityksessä, jonka he laativat opetus- ja kulttuuriministeriölle opettajankoulutuksen kehittämisohjelman ja Opettajankoulutusfoorumien työn tueksi. Raportissa tosin todetaan: ”Ei riitä, että vain opettajankoulutuksen rakenne ja sisällöt ovat tieteellisesti perusteltuja, sama vaatimus koskee myös opettajankoulutuksessa käytettäviä opetusmenetelmiä” (Husu & Toom, 2016, s. 18).

Kysymys, miten toteutettuna täydennyskoulutus kehittäisi mahdollisim-

man hyvin opettajien pedagogista osaamista ja parantaisi oppilaiden oppimista, on pitkään pohdituttanut meitä tämän artikkelin kirjoittajia. Vastauksia kysymykseen tarjoaa muun muassa Darling-Hammondin ja kollegoiden (2017) raportti, joka perustuu 35:een tiukat laatuksiteerit täyttävään tutkimukseen opettajien ammatillisesta kehittämisestä. Raportissa he päätyvät listaamaan seitsemän piirrettä, jotka luonnehtivat vaikuttavaa opettajien täydennyskoulutusta. Nämä piirteet on kuvattu taulukossa 1. Lisäksi tutkimusnäyttö ylipäättään viittaa siihen, että erikseen järjestetyn täydennyskoulutuksen ohella kollegiaalinen tuki ja opettajien välinen yhteistyö ovat tärkeitä tekijöitä myös epämuodollisessa opettajien ammatillisessa kehittämisessä (Bakkenes ym., 2010; Lohman, 2006; Rytivaara & Kershner, 2012; Zwart ym., 2007).

Taulukko 1. Vaikuttavan opettajien täydennyskoulutuksen piirteitä (muokattu lähteestä Darling-Hammond, Hyler & Gardner, 2017)

Piirre	Tarkempi kuvaus
1. Keskittyy tiettyyn opetussuunnitelman sisältöön	Koulutus keskittyy tiettyjen opetussuunnitelman sisältöjen opettamiseen käytännön oppimistilanteissa tukien opettajan työtä omassa luokassaan. Tämä voi tarkoittaa tietoista keskittymistä esimerkiksi jonkin luonnontieteen ilmiön opettamiseen.
2. Sisältää aktiivista oppimista ja käytännössä kokeilua	Opettajat itse aktiivisesti suunnittelevat ja kokeilevat uusia opettamisen tapoja saaden niistä omakohtaista kokemusta.
3. Tukee yhteistyötä, tyypillisesti omassa työyhteisössä	Luo opettajille aikaa ja tilaa jakaa ajatuksia ja oppia yhdessä – usein oman työyhteisön sisällä. Yhteistyön kautta opettajat voivat synnyttää yhteistön, joka parantaa opetusta koko luokka-asteen, koulun ja/tai kunnan tasolla
4. Hyödyntää käytännön esimerkkejä	Sisältää käytännön esimerkkejä, jotta opettajalle syntyy selkeä kuva, miltä tavoiteltava opettamisen tapa käytännössä näyttää. Esimerkki voi olla vaikka video, tapauskuvaus, näyteoppitunti, tuntisuunnitelma, vartaishavainnointi tai oppilastyö.
5. Tarjoaa asiantuntijan antamaa tukea ja valmennusta	Asiantuntija antaa opettajan henkilökohtaisiin tarpeisiin vastaavaa tietoa ja ohjausta tutkimusnäyttöön pohjautuvista käytännöistä.
6. Tarjoaa tilaisuuksia palautteeseen ja reflektioon	Koulutukseen on varattu aikaa, jossa opettajat voivat pohtia ja saada palautetta omien työtapojensa kehittämiseksi.
7. On riittävän pitkäkestoista	Koulutuksena aikana opettajat ennättävät oppia, harjoitella, kokeilla omassa opetuksessaan sekä reflektoida uutta opettamisen tapaa. Kyseessä ei ole vain yksittäinen tapahtuma. Riittävälle kestolle ei voida määrittää tarkkaa rajaa mutta yleensä koulutus kattaa useita viikkoja, kuukausia tai jopa kokonaisen lukuvuoden.

Opettajien ammatillisen osaamisen kehittäminen Suomessa

Valitettavasti vaikuttaa siltä, ettei suuri osa suomalaisista opettajista tällä hetkellä pääse osalliseksi systemaattisesta täydennyskoulutuksesta, jossa toteutuisivat useimmat Darling-Hammondin ja kollegoiden (2017) listaamista vaikuttavan täydennyskoulutuksen piirteistä. Tähän viittaa muun muassa 48 maata ja aluetta käsittävän OECD:n TALIS 2018 -tutkimuksen aineisto, joka koostuu Suomen osalta edustavasta, noin 150 rehtorin ja 2 800 yläkouluopettajan otoksesta.

Suomi poikkeaa muista TALIS-maista muun muassa siinä, että opettajien osaamisen kehittäminen vertaishavainnoinnin tai -valmennuksen avulla on harvinaista. Suomessa kyseiseen toimintaan kertoi edellisen vuoden aikana osallistuneensa vain 14 prosenttia yläkouluopettajista; TALIS-maiden keskiarvo on 49 prosenttia (Taajamo & Puhakka, 2019). Lisäksi TALIS 2018 -aineistossa on viitteitä siitä, että Suomessa opettajat käyttävät ammatilliseen kehittämiseen ylipäättään vähemmän aikaa kuin useimmissa muissa tutkimukseen osallistuneissa maissa (OECD, 2019). Suomen TALIS 2018 -raportissa esitetäänkin, että ammatillisen kehittämisen tuki olisi tuotava osaksi arjen toimintakulttuuria ja luokkahuoneiden tulisi avautua opettajien keskinäiselle oppimiselle, yhteistyölle ja rohkaisevalle palautteelle (Taajamo & Puhakka, 2019).

LESSON STUDY -MALLI

Lesson Study on opetuksen arkeen kiinnittyvä ammatillisen kehittämisen malli,

jossa toteutuvat useimmat vaikuttavan opettajien täydennyskoulutuksen piirteet. Sen juuret ovat Japanissa, missä sitä on harjoitettu jo noin 150 vuoden ajan (Dudley, 2015a). Me tämän artikkelin kirjoittajat tutustuimme Lesson Study -malliin ensimmäistä kertaa noin kymmenen vuotta sitten – toinen meistä Kiinassa ja toinen Yhdysvalloissa asuessaan. Lisäksi toinen meistä asui lukuvuoden 2016–2017 Alankomaissa perehtyen tuona aikana paikalliseen Lesson Study -toimintaan.

Lesson Study on yksi suosituimmista opettajien ammatillisen kehittämisen tavoista Japanin lisäksi myös muissa Itä- ja Kaakkois-Aasian maissa, kuten Kiinassa ja Singaporessa. On jopa esitetty, että aasialaisten oppilaiden hyvä menestys kansainvälisissä vertailuissa olisi osaltaan seurausta Lesson Study -mallin käytöstä (OECD, 2011). Viime vuosikymmeninä Lesson Study -suosio on kasvanut myös monissa länsimaissa kuten Yhdysvalloissa, Englannissa, Ruotsissa ja Alankomaissa. Siitä onkin tullut yksi maailman nopeiten kasvavista opettajien ammatillisen kehittämisen malleista (Dudley, 2015b), mutta Suomessa mallia ei kuitenkaan ole vielä systemaattisesti hyödynnetty.

Japanin ulkopuolella Lesson Study -mallia on käytetty useimmiten tietyn oppiaineen yhteydessä (Schipper ym., 2020). Erityisen suosittua Lesson Study on ollut matematiikan opetuksen piirissä, mutta sitä on käytetty myös esimerkiksi kielten ja luonnontieteiden opetuksen kehittämiseen (Schipper ym., 2017). Näissä tapauksissa Lesson Study -tiimit ovat koostuneet useimmiten tietyn aineen tai aineryhmän opettajista ja niiden kehittämistavoitteet ovat liittyneet ainepedagogiikkaan. Viime vuosina vaikuttavat yleistyneen oppiai-

nerajat ylittävät Lesson Study -tiimit, joiden kehittämistavoitteet liittyvät yleisiin pedagogisiin käytänteisiin tai esimerkiksi oppilaiden sosiaalisten taitojen tukemiseen. Tästä on esimerkkinä Schippersin ja kumppaneiden (2020) tutkimus, jossa Lesson Study -tiimien tavoitteet liittyivät niin sanottuun adaptiiviseen opettamiseen (adaptive teaching), millä tarkoitettiin oppimateriaalien, tavoitteiden sekä aktiviteettien ennakoivaa suunnittelua sekä niiden muokkaamista joustavasti opetuksen aikana oppilaiden tarpeita vastaaviksi.

Maailmalla opettajien kokemukset Lesson Study -toiminnasta ovat usein varsin positiivisia (Dudley ym., 2019). Opettajat ovat arvostaneet muun muassa sen tarjoamaa mahdollisuutta kollegiaaliseen oppimiseen pedagogisen keskustelun, opetuksen havainnoinnin, uusien opetustapojen kokeilun sekä käytänteiden kriittisen pohdinnan kautta (Schipper ym., 2020). Ongelmalliseksi on kuitenkin osoittautunut Lesson Study -toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja juurruttaminen osaksi kouluorganisaation rutiineja sen alkuperämaan Japanin ulkopuolella (Dudley ym., 2019; Wolthuis ym., 2020).

Koulukontekstissa voi olla useita Lesson Study -toimintaa rajoittavia tekijöitä, kuten opettajien muiden työtehtävien luoma aikapaine tai se, ettei koulun johto tue toimintaa (Schipper ym., 2017). Wolthuis ja kumppanit (2020) havaitsivat, että toiminnan jatkuminen alankomaisissa kouluissa neljä vuotta kestäneen Lesson Study -kehittämishankkeen jälkeen oli kytköksissä myös siihen, miten opettajat käsittivät Lesson Study -toiminnan tarkoituksen. Opettajat, jotka ymmärsivät Lesson Studyn tarkoituksiksi oppilaiden oppimisen tutkimisen ja ainepedagogisen osaa-

misen kehittämisen, jatkoivat keskimääräistä useammin Lesson Study -toimintaa mallin olennaiset piirteet säilyttäen myös kehittämishankkeen tarjoaman ulkopuolisen tuen päätyttyä. Opettajat, joilla oli muu käsitys Lesson Studyn tarkoitukselta, yleisemmin joko lopettivat toiminnan kokonaan tai karsivat mallista sen olennaisia osia. Lesson Studyn jatkumista heikensi myös sitä koulussa vetävien opettajien vaikeudet saada kollegoja innostumaan ja sitoutumaan toimintaan (Wolthuis ym., 2020).

Lesson Study -prosessin eteneminen

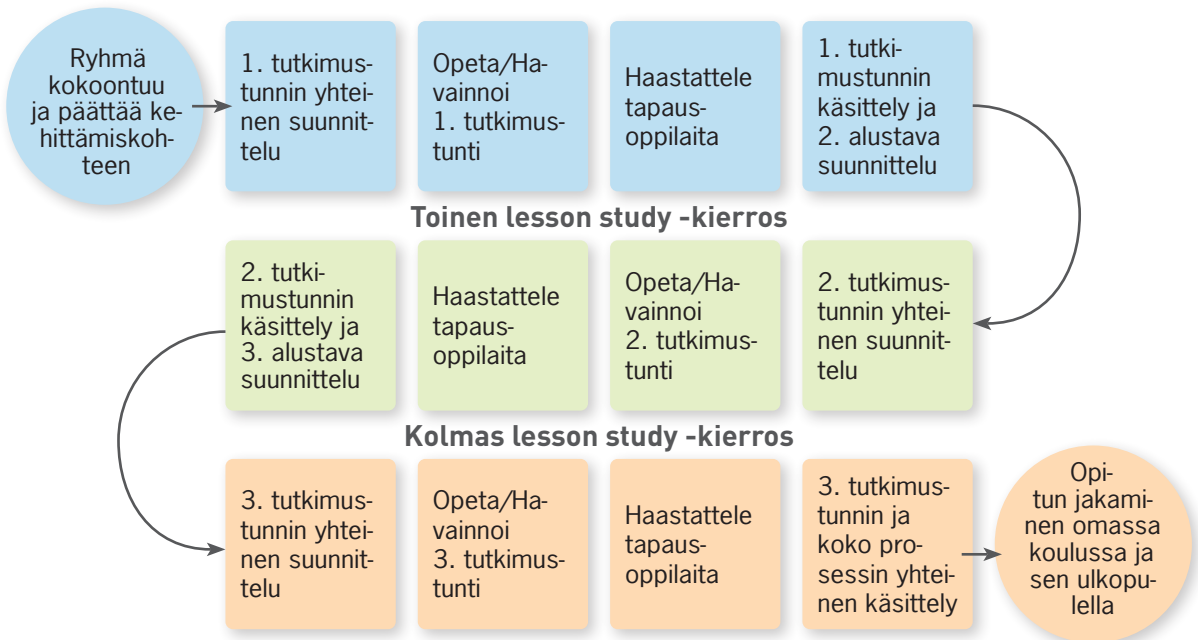
Lesson Study on syklinen prosessi, joka tavallisesti koostuu kahdesta tai kolmesta niin sanotusta tutkimustunnista. Tutkimustuntia edeltää aina tunnin yhteinen suunnittelu ja tavoitteiden asettelu. Tämän jälkeen tutkimustunti opetetaan oppilaille samalla, kun tunnin toteutusta ja oppilaiden oppimista havainnoidaan. Kunkin tutkimustunnin jälkeen tehdään vielä yhteinen arviointi tutkimustunnin ja sen tavoitteiden toteutumisesta. Kuviossa 1 on kuvattu tyypillinen kolme tutkimustuntia sisältävä Lesson Study -prosessi, jonka läpiviemiseen kuluu tyypillisesti vähintään pari viikkoa. Prosessin vaatimassa tuntimäärässä on suurta vaihtelua, mutta tyypillisesti tiimin työskentelylle olisi hyvä varata aikaa ainakin noin 15 tuntia.

Ennen varsinaisen Lesson Study -työskentelyn alkua yleensä samassa koulussa työskentelevät opettajat perustavat Lesson Study -tiimin, joka suunnittelee, opettaa ja havainnoi sekä analysoi tutkimustunnin yhdessä. Tiimiin kuuluu tyypillisesti 4–6 jäsentä. Prosessin alussa tiimi kokoontuu ja päättää, mitä asiaa tutkimus-

tuntien avulla halutaan kehittää. Tämä kehittämistavoite voi olla esimerkiksi jonkin uuden pedagogisen työtavan omaksuminen tai jonkin tietyn oppiainesisällön opettaminen mahdollisimman hyvin.

Kun kehittämistavoite on päätetty, tiimi kokoontuu 1–2 kertaa suunnittelemaan tutkimustuntia, jonka yksi tai useampi tiimin jäsenistä yhteistyössä opettaa oppilaille. Lesson Study -tiimin jäsenet havainnoivat tutkimustuntia joko paikan päällä tai videolta ja reflektivat oppituntin onnistumista suhteessa kehittämistavoitteeseen. Yleensä kullakin havainnoijalla on myös oma tapausoppilas, jonka oppimista ja muuta toimintaa he tutkimustunnin aikana erityisesti seuraavat.

Välittömästi tutkimustunnin jälkeen tiimin jäsenet haastattelevat lyhyesti muutamaa oppilasta saadakseen tietoa, mitä tutkimustunti vaikutti oppilaiden näkökulmasta. Haastateltavaksi pyritään saamaan keskenään erilaisia oppilaita, jotta he edustaisivat mahdollisimman laajasti luokan koko kirjoa opetettavan asian ja tutkimustunnin tavoitteen suhteen. Lopuksi Lesson Study -tiimi kokoontuu refleктоimaan tutkimustunnin antia ja suunnittelemaan seuraavaa tutkimustuntia, joka on yleensä paranneltu versio edellisestä. Jokaisessa prosessin vaiheessa voi olla mukana myös ulkopuolinen Lesson Study -ohjaaja, joka auttaa tiimiä pohtimaan havaintojaan ja kehittämään tutkimustuntia.

Kuvio 1. Perusmuotoinen Lesson Study -prosessi (muokattu lähteestä Dudley, 2015a, s. 5)

Lesson Study -prosessissa syntyneet tutkimustunnit ovat toisinaan hyvin onnistuneita oppitunteja, mutta prosessin tavoite ei ole kehittää täydellisiä oppitunteja tai arvioida opettajan onnistumista tunnin toteutuksessa. Pää tavoite on lisätä kaikkien tiimin opettajien ymmärrystä oppilaiden oppimisesta ja siitä, miten oppimista voidaan parantaa (Ylönen & Norwich, 2013). Lesson Study eroaa monista muista opettajien ammatillisen kehittymisen menetelmistä erityisesti siinä, että sen pääpaino on oppilaiden oppimisessa, eikä niinkään yksittäisen opettajan toiminnassa (Cajkler ym., 2014).

ENSIMMÄISET LESSON STUDY -KOKEILUT SUOMESSA

Me tämän artikkelin kirjoittajat olemme yhteistyössä kolmannen kouluttajan kanssa pitäneet vuodesta 2015 lähtien eri puolilla Suomea kymmeniä opettajien täydennyskoulutuksia, joiden aiheena on ollut yhteisopettajuus sekä sen kautta yleisopetuksen ryhmässä toteutettava tehostettu ja erityinen tuki. Syksyllä 2017 Lahden kaupungin tilaaman kahden koulutuksen myötä tarjoutui mahdollisuus toteuttaa yhteisopettajuuskoulutus, joka sisältää Lesson Study -työskentelyä osallistujien omissa kouluissa. Tämä on ensimmäinen tiedossamme oleva kerta, kun Lesson Study -mallia on hyödynnetty Suomessa opettajien täydennyskoulutuksessa. Myöhemmin olemme käyttäneet samantyyppistä rakennetta neljässä muussa koulutuksessa, jotka on järjestetty Kaarinan kunnan tilaamana sekä Keski- ja Länsi-Suomessa Opetushallituksen rahoittamana avoimena ja osallistujille maksuttomana

täydennyskoulutuksena. Tässä artikkelissa esiteltävät havainnot ovat peräisin näistä kuudesta tähän mennessä pitämästämme koulutuksesta, joihin on osallistunut yhteensä noin 150 opettajaa.

Koulutuksen rakenne

Pitämämme koulutukset on suunnattu perusopetuksen opettajille, ja osallistujissa on ollut sekä luokan-, aineen- että erityisopettajia sekä rehtoreita. Ohjeena on ollut, että tietyltä koululta osallistuu vähintään kolme (useimmiten 3–6) opettajaa, jotka muodostavat koululle oman Lesson Study -tiimin. Tiimien väljä toimeksianto on yhdessä kehittää, suunnitella ja toteuttaa opetustaan yhteisopettajuutta hyödyntäen, mikä on käytännössä tarkoittanut yhdestä kolmeen Lesson Study -mallin mukaisen tutkimustunnin suunnittelua, toteutusta, reflektointia ja raportointia. Koulutus on käynnistynyt lähiopetuspäivällä, jossa on perehdytty yhteisopettajuuden perusteisiin, esitelty Lesson Studyn periaatteet sekä ohjeistettu osallistuvia opettajatiimejä Lesson Study -työskentelyn alkuun. Ensimmäisen lähiopetuspäivän jälkeen tiimit ovat aloittaneet Lesson Study -työskentelyn koulussaan.

Toinen lähiopetuspäivä on pidetty noin kaksi kuukautta ensimmäisen lähiopetuspäivän jälkeen. Toisen päivän pääsisältönä on ollut tiimien Lesson Study -kokemusten jakaminen. Tämä on oman näkemyksemme mukaan ollut koulutuspäivien antoisin osuus, sillä tiimien usein hyvin luovien ja kokeilevien tutkimustuntien onnistumiset ja epäonnistumiset ovat tarjonneet paljon oivalluksia ja pohdittavaa. Lisäksi toisen päivän aikana on käsitelty kouluttajavetoisemmin opetuksen strukturointia ja eriyt-

tämistä ja pohdittu niitä yhteisen suunnitelun ja toteutuksen näkökulmista.

Kehittämistavoitteiden valinta

Lesson Study -tiimien valitsemien kehittämistavoitteiden kirjo on ollut laaja. Joillain ryhmillä tavoite on liittynyt opetussuunnitelmasta kumpuavaan akateemiseen oppisisältöön kuten välimerkkien käyttöön virkkeessä. Toisilla ryhmillä tavoite on taas voinut liittyä liikuntataitoihin ja oman kehön hahmottamiseen – erään tiimin tavoitteena oli opettaa oppilaille virolainen kansantanssi, mikä samalla vahvisti oikean ja vasemman hahmottamista. Jotkin kehittämistavoitteet ovat liittyneet sosiaalisiin taitoihin ja itsestä huolehtimiseen. Erään tiimin kohdalla tämä tarkoitti käytännössä tutkimustuntia, jonka avulla pyrittiin pääsemään eroon ilmavaivoista kärsivän oppilaan tavasta häiritä oppituntia jatkuvalla ja teatraalisella piereskelyllä. Kouluttajina periaatteemme on ollut antaa osallistujille suuri vapaus tutkimustuntien kehittämistavoitteen valinnassa, jolloin tavoite on todennäköisemmin osallistujien itsensä kannalta mielekäs ja motivoiva.

Me kouluttajat olemme kehottaneet tiimejä rajaamaan kehittämistavoitteen sellaiseksi, että se on toteutettavissa 1–3 oppituntin aikana ja käytettävissä olevin resurssein. Tiimeillä ei pääsääntöisesti ole ollut Lesson Study -toimintaa varten varattuna ylimääräistä rahoitusta tai työaikaa.

Tavoitteen valintaa on ohjannut myös osallistujille esitelty kirjainlyhenne SMART, joka tulee sanoista **siedettävä**, **mitattava**, **aikataulutettu**, **realistinen** ja **tarkka**. Lyhenteen loppuun on vielä halutessaan saanut lisätä kirjaimen I, sanasta **innostava**.

Edellä kuvattu ja kehittämistavoittei-

ta ja niiden valintaa voisi ehkä kritisoida vaatimattomiksi ja perinteiseen tunti tunnilta etenevään opetukseen nojautuviksi. Periaatteessa Lesson Studyn kehittämistavoitteet voisivat liittyä myös esimerkiksi laajempiin monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin, joihin nykyinen perusopetuksen opetussuunnitelma aiempaa enemmän ohjaa. Me kouluttajat emme ole kuitenkaan pitäneet ongelmana sitä, että useimmat tutkimustunnit ovat olleet ns. tavallisia tunteja. Kokemuksemme mukaan useimmissa suomalaiskouluissa opetus rakentuu vielä pääosin lukujärjestykseen merkittyjen eri aineiden oppituntien pohjalle. Niinpä on mielestämme aivan perusteltua pyrkiä Lesson Studyn kautta selvittämään, miten oppilaat näiden tavallisten tuntien aikana oppivat. Lisäksi haluamme korostaa, että Lesson Study -mallissa olennaisinta eivät ole tiimin valitsevat kehittämistavoitteet vaan mallin tarjoama rakenne opettajien väliseen pedagogiseen keskusteluun, vertaispalautteeseen sekä oppilaiden oppimisen havainnointiin.

Tiimien ohjaus

Suurin kompromissi, jonka olemme joutuneet tekemään Suomessa toteuttamisemme Lesson Study -koulutuksissa, on liittynyt tiimeille tarjottavaan ohjaustukeen. Esimerkiksi Alankomaissa on tavallista, että Lesson Study -tiimin työskentelyä tukee ulkopuolinen Lesson Study -ohjaaja, joka osallistuu paikan päällä koululla ainakin osaan tiimin tapaamisista. Meillä näin intensiiviseen ohjaukseen ei ole ollut mahdollisuutta maantieteellisten etäisyyksien ja käytössä olleen budjetin vuoksi. Kouluvierailujen sijaan olemme tarjonneet koulutuspäivien ohjauksen lisäksi tiimeil-

le mahdollisuutta yhteen tai kahteen videopuheluna järjestettävään noin tunnin mittaiseen ohjaustapaamiseen. Yhteensä noin puolet tiimeistä on käyttänyt tämän mahdollisuuden.

Käytännössä tiimien työskentelyä on ohjannut eniten Lesson Study -työkirja, jonka olemme kääntäneet ja muokanneet hollantilaisesta työkirjasta suomalaiseen kontekstiin sopivaksi. Tämä 17 sivun mittainen työkirja sisältää 12 lukua, jotka vaihe vaiheelta ohjaavat Lesson Study -prosessin kulkua. Työkirja sisältää muun muassa valmiit lomakkeet tutkimustunnin suunnitteluun ja havainnointiin sekä koko prosessin reflektointiin. Jokaiseen lukuun kuuluu myös linkki noin minuutin mittaiseen videoon, jossa me kouluttajat kerromme, miten toimia kyseisessä vaiheessa. Katselutilastojen perusteella vain osa ryhmistä on hyödyntänyt videoita, sillä videot on katsottu kunkin koulutuksen aikana vain pari kertaa.

KOKEMUS LESSON STUDY -MALLISTA SUOMALAISOPETTAJIEN TÄYDENNYSKOULUTUKSESSA

Seuraavaksi jaamme ja pohdimme kokemuksia ensimmäisistä Lesson Study -mallin kokeiluista suomalaisopettajien täydennyskoulutuksessa. Kaikkein kiinnostavin kysymys on koulutusten vaikuttavuus osallistuneiden opettajien käytännön opetustyöhön ja oppilaiden oppimiseen. Tarkastelumme perustuu kuuden koulutuksen aikana yhteensä 37:n tiimin täyttämiin Lesson Study -työkirjoihin, erityisesti työkirjan luvun 12 kirjauksiin, jossa tiimi reflektoi koko Lesson Study -prosessia sekä

yksilöinä että tiiminä. Luvussa 12 tiimin jäsenet vastaavat seitsemään kysymykseen:

1. Mitä odotuksia sinulla oli / mitä halusit oppia ennen prosessia?
2. Mikä yllätti sinut?
3. Millainen oli oma panoksesi tähän Lesson Study -prosessiin?
4. Mitä uusia oivalluksia olet saanut kollegoiltasi?
5. Mikä vaikutus näillä oivalluksilla on omaan opetukseesi?
6. Miten Lesson Study -tiiminne aikoo jatkaa tästä eteenpäin?
7. Mikä voisi olla seuraavan Lesson Study -prosessin kehittämistavoite?

Tämän aineiston pohjalta pohdimme, miten taulukon 1 seitsemän vaikuttavan opettajien täydennyskoulutuksen piirrettä toteutuivat yllä kuvaamissamme koulutuksissa.

Palautettujen työkirjojen perusteella opettajien odotukset ennen Lesson Study -prosessia keskittyivät kollegoihin ja yhteistyöhön (esim. aikaa yhteiselle suunnittelulle ja työlle) sekä työskentelytapoihin (esim. harjoitellaan yhdessä jotain uutta). Moni toivoi myös saavansa lisää tietoa ja apua tukea tarvitsevien oppilaiden oppimistarpeisiin vastaamiseen. Prosessin vaatiman työpanoksen koettiin jakautuneen pääosin tasaisesti. Vain kahdessa työkirjassa kerrottiin, ettei työmäärä jakautunut tasaisesti, mutta työnjako oli silti perusteltu ja tiimin jäsenet suhteellisen tyytyväisiä.

Uusia oivalluksia tuli useimmille. Ne koskivat pääosin sitä, miten osallistujat olivat oppineet seuraamalla kollegoitaan samalla, kun he havainnoivat oppilaita ja

näiden oppimista. Tästä esimerkkejä ovat kollegan taitojen tunnistaminen ja hyödyntäminen sekä oppilaantuntemuksen kasvaminen ja monipuolistuminen, kun havainnot jaetaan tiimissä. Lisäksi noin puolet tiimeistä raportoi oppineensa uusia pedagogisia lähestymistapoja (esim. oppituntien strukturoiminen). Vain muutama opettaja raportoi, että prosessin vaikutus omaan opettamiseen oli vähäistä. Eräänä merkittävänä asiana esiin nostettiin kollegoiden tuen myötä kasvanut rohkeus kokeilla uutta ja rennompia ote oppituntien suunnitteluun. Näissä vastauksissa korostettiin myös opettajan ja oppilaan välisen vuorovaikutuksen tärkeyttä.

Kysyttäessä, miten tiimi aikoo jatkaa tästä eteenpäin, vastauksissa korostuivat opettamiseen ja kasvattamiseen liittyvien asioiden pohdinnalle varattava yhteinen aika, oppilaiden kanssa vuorovaikuttamiseen varattava aika sekä mallin esittely ja laajempi hyödyntäminen oman koulun sisällä. Yksi tiimi esimerkiksi kertoi aikovan jatkaa toimintaa ”pohdiskelemalla opettamiseen ja kasvattamiseen liittyviä aiheita porukalla säännöllisemmin jatkossakin” ja toinen ”jatkamalla oppilaiden säännöllistä ja järjestelmällistä haastattelua oppituntin jälkeen”, jotta oppilaiden kohtaaminen, oppitunneista saatava palaute ja oppilaantuntemus lisääntyisivät ja oppilaat saisivat lisää merkityksellisyden kokemuksia. Lähes jokainen tiimi oli keksinyt Lesson Study -prosessille jatkokehittämisaikaa. Aiheita olivat mm. yhteisopettajuuden kehittäminen, yhteissuunnitteluajan tehokkaampi hyödyntäminen, eriyttämisen yhteinen suunnittelu sekä yhteistyö yli luokkarajojen.

Vaikuttavan täydennyskoulutuksen piirteiden toteutuminen

Osallistujien suullisen palautteen ja kirjallisten loppuraporttien perusteella monet vaikuttavan täydennyskoulutuksen piirteistä ovat toteutuneet koulutuksessa varsin hyvin. Useimpien osallistujien kohdalla koulutus on sisältänyt uusien pedagogisten menetelmien kokeilua, opettajien välistä yhteistyötä ja palautetta sekä opetuksen käytänteiden reflektointia. Tiimien valitsemat kehittämistavoitteet ovat myös usein kiinnittyneet luontevasti johonkin opetussuunnitelman sisältöön. Lisäksi olemme kouluttajina saaneet kiitosta esittelemistämme käytännön yhteisopettajuusmalleista ja -työtavoista.

On hieman kyseenalaista, onko koulutus ollut vaikuttavuuden kannalta riittävän pitkäkestoista. Todennäköisesti asiassa on tiimien välillä merkittävää vaihtelua, sillä suuri osa koulutuksen ajasta on ollut Lesson Study -työskentelyä omassa koulussa. Saamamme palautteen perusteella osa tiimeistä on käyttänyt työskentelyyn runsaasti aikaa, kun taas osa on pyrkinyt selviämään vähemmällä. Joka tapauksessa koko prosessin kesto – noin kolme kuukautta ennakkotehtävästä loppuraportin palauttamiseen – on vaikutusten aikaan saamisen kannalta parempi vaihtoehto kuin yksittäinen koulutuspäivä.

Emme voi olla varmoja, onko koulutus tarjonnut osallistujille riittävästi asiantuntijatukea ja -valmennusta. Monissa maissa Lesson Study -työskentelyä tukee paikan päällä koulussa vieraileva Lesson Study -ohjaaja, jonka lisäksi tiimillä saattaa olla mahdollisuus pyytää apua tietyn oppiaineen tai pedagogisen menetelmän sisältöosaajalta. Esimerkiksi Alankomais-

ta saadut kokemukset osoittavat, että ulkopuolisella ohjaajalla voi olla merkittävä rooli tiimien Lesson Study -proessin edistämässä ja että opettajat myös arvostavat ohjaajan tarjoamaa tukea (Schipper, 2017).

Meille kirjoittajille on ollut positiivinen yllätys, miten hyvin tiimit ovat pystyneet työskentelemään Lesson Study -menetelmällä, vaikka ohjaus on ollut kevyttä. Tulkitamme mukaan tässä auttaa, että suomalaisopettajat ovat yleensä tottuneita hyvin itsenäiseen ja oma-aloitteiseen työskenteelyyn. Myös tiimit itse ovat kommentoineet ohjaustuen olleen riittävää. Videopuheluna toteutetuissa ohjaustapaamisissa ohjaajien tärkein tehtävä on ollut varmistaa, että tiimien toiminta noudattelee riittävän uskollisesti Lesson Study -mallin periaatteita ja että kehittämistavoite on pysynyt riittävän pienenä ja tiukasti määriteltynä. Ohjaustapaamisissa olemme muistuttaneet tiimejä ohjeesta rajata kehittämistavoite niin pieneksi ja konkreettiseksi, että siinä on yhden oppitunnin aikana mahdollista saada aikaan havaittavaa kehitystä.

Haasteina kuormittavuus ja yhteisen ajan järjestäminen

Koulutuksissa kaikkein eniten kriittistä palautetta on jaettu Lesson Study -työskentelyn kuormittavuudesta ja käytännön järjestelyjen haastavuudesta. Nämä kommentit ovat hyvin samanlaisia kuin se kritiikki, jota alankomaalaiset opettajat ovat esittäneet Wolthuisin ja muiden (2020) sekä Schipperin ja muiden (2017) tutkimuksissa. Opettajien esille tuomat ongelmat ovat hyvin ymmärrettäviä, sillä Lesson Study on ajankäytöltään huomattavasti sitovampi menetelmä kuin esimerkiksi ammattikirjal-

lisuuden lukeminen, joka TALIS 2018 -tutkimuksen perusteella on suomalaisopettajien yleisin tapa kehittää ammatillista osaamistaan (Taajamo & Puhakka, 2019). Aikatauluongelmat lienevät yksi syy sille, että opettajien vertaishavainnointi on ylipäätään harvinaista Suomessa (Taajamo & Puhakka, 2019). Erityisen haasteelliseksi koettiin tutkimustuntien havainnointi silloin, jos koulu ei järjestänyt sijaista opettajille, jotka olivat kiinni tutkimustuntien havainnoinnissa oman oppitunnin pidon sijaan. Monet opettajat kokivat tutkimustuntien havainnoinnin kuitenkin erittäin antoisaksi. Havainnoidessaan moni oli huomannut tutuista oppilaista yllättäviä asioita tai saanut muiden havainnoista vahvistusta omalle näkemykselleen jonkun tietyn oppilaan oppimisesta.

Ajan järjestäminen Lesson Study -työskentelyyn on koettu yleisesti haastavaksi myös muualla kuin Suomessa. Vaikuttaakin ilmeiseltä, että Lesson Studyn laajamittaisempi käyttöönotto vaatii opetuksen järjestäjän sekä koulun johdon tukea mm. työaika- ja sijaisjärjestelyjen muodossa. Opetuksen järjestäjien kannalta Lesson Study on kuitenkin varsin kustannustehokas täydennyskoulutusmenetelmä. Suurin osa toiminnasta sijoittuu opettajien omalle koululle, ja tiimin opettajien sisäistettyä mallin periaatteet ei ulkopuolista ohjausta välttämättä enää tarvita.

KERRANKIN AIKAA KESKUSTELLA OPETTAMISESTA

Usealta koulutuksessamme olleelta tiimiltä tuli samansuuntainen, melko pysäyttävä palaute: Lesson Studyn kautta sai kerran kerran keskustella kollegojen kanssa *opetta-*

misesta. On huolestuttavaa, jos opettajilla ei normaalisti ole mahdollisuutta jakaa ajatuksia työn ytimeen kuuluvista asioista kuten hyvästä opetuksesta ja oppimisesta. Oma johtopäätöksemme asiasta on, että suomalaisissa kouluissa on tarvetta Lesson Studyn tyyppiselle osaamisen kehittämiselle, joka tietoisesti ohjaa opettajia konkreettisiin ongelmiin pureutuvaan pedagogiseen keskusteluun.

Kirjoittajatiedot:

Olli-Pekka Malinen, KT, erityispedagogiikan dosentti työskentelee koulutusvienti-yhtiö EduCluster Finlandissa Lead Expert -tehtävässä.

ines Palmu, KM, ELO, OPO, väitöskirjatutkija työskentelee ohjaavana opettajana Oppimis- ja ohjauskeskus Valterissa.

LÄHTEET

- Bakkenes, I., Vermunt, J. D. & Wubbels, T. (2010). Teacher learning in the context of educational innovation: Learning activities and learning outcomes of experienced teachers. *Learning and Instruction* 20(6), 533–548.
- Cajkler, W., Wood, P., Norton, J. & Pedder, D. (2014). Lesson study as a vehicle for collaborative teacher learning in a secondary school. *Professional Development in Education*, 40(4), 511–529.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E. & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute. Haettu osoitteesta <https://learningpolicyinstitute.org/product/effective-teacher-professional-development-report>.
- Dudley, P. (2015a). *Lesson Study: a handbook*. <http://lessonstudy.co.uk/>.
- Dudley, P. (2015b). How Lesson Study works and why it creates excellent teaching and learning. Teoksessa P. Dudley (toim.), *Lesson Study: Professional learning for our time* (s. 1–28). UK: Routledge.
- Dudley, P., Xu, H., Vermunt, J. D. & Lang, J. (2019). Empirical evidence of the impact of lesson study on students' achievement, teachers' professional learning and on institutional and system evolution. *European Journal of Education*, 54(2), 202–217.
- Husu, J. & Toom, A. (2016). Opettajat ja opettajankoulutus –suuntia tulevaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:33. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-425-2>
- Malinen, O. P., Väisänen, P. & Savolainen, H. (2012). Teacher education in Finland: a review of a national effort for preparing teachers for the future. *Curriculum Journal*, 23(4), 567–584.
- Lohman, M. C. (2006). Factors influencing teachers' engagement in informal learning activities. *Journal of Workplace Learning* 18(3), 141–156.
- OECD (2011). *Lessons from PISA for the United States: Strong performers and successful reformers in education*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264096660-en>.
- OECD (2019). TALIS 2018 data. <http://www.oecd.org/education/talis/talis-2018-data.htm>.
- Opetushallitus (2019a). Lops 2021 – tukea lukion opetussuunnitelman perusteiden toteutukseen. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet>.
- Opetushallitus (2019b). Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019a). Ammatillisen koulutuksen reformi. <https://minedu.fi/amisreformi>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019b). Opettajankoulutusfoorumi. <https://minedu.fi/opettajankoulutusfoorumi>.
- Rytivaara, A. & Kershner, R. (2012). Co-teaching as a context for teachers' professional learning and joint knowledge construction. *Teaching and Teacher Education* 28(7), 999–1008.
- Schipper, T., Goei, S. L., de Vries, S. & van Veen, K. (2017). Professional growth in adaptive teaching competence as a result of Lesson Study. *Teaching and Teacher Education*, 68, 289–303.
- Schipper, T. M., van der Lans, R. M., de Vries, S., Goei, S. L. & van Veen, K. (2020). Becoming a more adaptive teacher through collaborating in Lesson Study? Examining the influence of Lesson Study on teachers' adaptive teaching practices in mainstream secondary education. *Teaching and Teacher Education*, 88. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.102961>.
- Taajamo, M. & Puhakka, E. (2019). Opetuksen ja oppimisen kansainvälinen tutkimus TALIS 2018. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2019:8. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/opetuksen-ja-oppimisen-kansainvalinen-tutkimus-talis-2018>.
- Wolthuis, F. (2019). Sustainability organizing Lesson Study as an organisational routine in secondary education in the Netherlands Crafting Sustainable Pedagogies for Teaching and Learning. Esitys webinaarissa Crafting Sustainable Pedagogies for Teaching and Learning. <https://av-media.vu.nl/mediasite/Play/db8bf78c4ad54e8dae0bdd3f5df61ae31d>.
- Wolthuis, F., van Veen, K., de Vries, S. & Hubers, M. D. (2020). Between lethal and local adaptation: Lesson study as an organizational routine. *International Journal of Educational Research*, 100. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101534>.
- Yle (4. elokuuta 2016). OAJ: "Opettajien täydennyskoulutus retuperällä" – peruskoulun uudistus vaatii henkilökunnalta paljon. <https://yle.fi/uutiset/3-9072070>.
- Ylönen, A. & Norwich, B. (2013). Professional learning of teachers through a Lesson Study process in England: contexts, mechanisms and outcomes. *International Journal for Lesson and Learning Studies*, 2(2), 137–154.
- Zwart, R., Wubbels, T., Bergen, T. & Bolhuis, S. (2007). Experienced teacher learning within the context of reciprocal peer coaching. *Teachers and Teaching: theory and practice* 13(2), 165–187.